

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

VIII. évfolyam

3. szám

1932. március

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

Kereskedelmi levelek feltételes illetékmentessége.

(Tételes összefoglalás.)

Kereskedőnek, ügyvédnek egyaránt igen fontos tudnia, miben áll a kereskedelmi levelek feltételes illetékmentessége, mik ezen illetékmentesség előfeltételei, mi által válnak a feltételesen illetékmentes levelek illetékkötelesekké, és utóbbi esetben, hogy és mikép kell az illetéket leróni.*)

I. A kereskedelmi levelet, ha okiratszamba megy (vagyis ha azzal a rendeltetéssel készült, hogy a kiállítóval szemben bizonyítékul szolgáljon), tartalma szerint kellene illetékezni, és pedig már a kiállításkor (Illetékszabályok 1. §. A. 3. p. és Illetéki díjjegyzék 68. tétel 2. bek.). Amde az Illetéki díjjegyzék 59. tétel 4. pontja kivételt statuál ezen szabály alól, kimondván, hogy „a kereskedők és iparosok által saját kereskedelmi vagy iparüzletük tárgyára vonatkozóan kiállított levelek, legyenek ezek bár más személyhez intézve, amennyiben azok üzletük tárgyára vonatkozó jogügyletet tartalmaznak, feltételesen illetékmentesek”. E feltételes illetékmentesség pedig ugyan ezen tétel 5. pontja szerint abban áll, hogy mindaddig, amíg ezen feltételesen illetékmentes levelek bíróságok előtt vagy más hivatalos célokra fel nem használatnak, illetékmentesek, a felhasználás folytán azonban a bennük foglalt jogügyletre és okiratokra nézve megállapított illetékek alá esnek.

Az Illetékszabályok által nyújtott e nagyfontosságú kedvezménynek — amelyet dr. Nyulász id. cikkében találóan nevez a kereskedelem és ipar magna chartájának, — oka a gazdasági forgalom minél szabadabb érvényesülésének lehetővé tétele, ami viszont nagyfontosságú közgazdasági érdek. Ha ugyanis az

*) Források: Klug—Sárfy: Magyar Illetékjog 1930.; Lengyel—Molnár—Pataky: Okirati illetékek 1930.; Hegyessy Gyula: A kereskedelmi levelek illetékezéséről (Illetékügyi Közöny 1928. évf. 10. sz.) és dr. Nyulász János: A levelek illetékmentessége (Illetékügyi Közöny 1927. 2. szám).

illetékszabályok a kereskedelmi tevékenységet éppen in statu nascendi ragadnák meg, ezzel a forgalmat nagymértékben megbénítanák, mert megdrágítanák. Így azután az államháztartás azt, amit nyerne a révén, sokszorosán elvesztené a vámon. Ezért statuálták tehát a kereskedelmi levélnek itt ismertetett feltételes illetékmentességét, amelynek előfeltételei a következők:

1. *A levél kibocsátójának kereskedői, iparosi minősége.* Más hivatásúak hiába foglalják ügyleteiket levél-ellenlevélbe, levelük a feltételes illetékmentesség kedvezményét nem élvezi. Nem illeti meg e kedvezmény az alkalmi egyesülés kereskedelmi leveleit sem, mert ez az alakulat — szemben a kereskedelmi társaságokkal, — nem hivatásszerűleg (Ker. törvény 3. §.) foglalkozik kereskedelmi ügyletek kötésével, hanem csak alkalmosszerűleg.

Viszont a gyakorlat akként értelmezi e kedvezményt, hogy az esetben, ha a feltételes illetékmentesség az egyik személy kereskedői, iparosi minősége folytán fennforog, az a másik személyre is kiterjed, és pedig még akkor is, ha a másik fél magán-személy, közhatóság, az állam. Ennélfogva tehát a kereskedelmi és ipari természetű jogügyletnek kereskedő és nemkereskedő között levél útján való megkötése esetében megadott feltételes illetékmentesség a nem-kereskedő által a kereskedőhöz intézett levélre is kiterjed. Szükségszerűen jutott erre az álláspontra a gyakorlat, mert a kérdést mindkét oldal tekintetében egységesen kell és lehet csak elbírálni. (L. a Ker. tv. 264. §-ának analóg rendelkezését, amely szerint, ha valamely ügylet csak az egyik fél részéről kereskedelmi, a Kt. rendelkezései mindkét félre egyaránt alkalmaztatnak.)

2. További előfeltétel, hogy a levél a kereskedő, illetve iparos *saját kereskedelmi, illetve ipari üzetének tárgyára* vonatkozó jogügyletet tartalmazzon. Ha tehát papírkereskedő bútort vásárol nem-bútorkereskedőtől, és bár azon célból, hogy továbbadja: a feltételes illetékmentességre nincs alap, mert a bútortétel és eladás nem tartozik a papírkereskedő üzlete körébe.

Elvileg *bármily* forgalmi ügyletet tárgyazó kereskedelmi levélre kiterjed a feltételes illetékmentesség. Vannak azonban bizonyos ügyletek, amelyeket az Illetéki díjjegyzék mégis kivesz a kedvezmény hatálya alól. Nevezetesen az 59. tétel 4. §. 2. bek.-e szerint, ha levélalakban váltó, kötelezvény, zálogjegy, utalvány, hitellel, követelés engedményezése, számla, számlakivonat, mérlegezett számla, állandó bélyegilleték alá eső számlítványi okmány, ígervény, hajókölcson, biztosítási szerződés, társasági szerződés foglaltatik, az ezt tartalmazó levél nem feltételesen illetékmentes, hanem a szabálykenti illetékkötelezettség alá tartozik. A gyakorlat szerint kivétel továbbá a zálogszerződés, a bekebelezési engedély, a kezességi nyilatkozat, a bírósági alávetés, választott bírósági kikötés, ügyvédi díjlevél,

tulajdonjogfenntartás és az eset, ha a kereskedelmi levélben hatósági jóváhagyást igénylő jogügylet foglaltatik. Ellenben a szabály alá esik, tehát feltételelesen illetékmentes: a levélalakba foglalt nyugta, az üzlettel kapcsolatos kezességvállalás is. Házépítő szövetkezettel levélalakban kötött oly szerződés, amelyben az épület tervezése és az épület felügyelete vállaltatik, feltételeesen illetékmentes, mert a házépítő szövetkezet kereskedelmi társaság, amelynek e tárgyak üzlete körébe tartoznak. Hasonlóan az a levél is, amelyben a kávék egész kávéházi berendezését adja el egy másikkal, mert atekintetben az Illetéki díjjegyzék nem tartalmaz megszorítást, hogy az ügyletnek a kereskedelmi üzlet *folytatásával* kell járnia, és így járhat *megkezdésével* és *megszüntetésével* is. Viszont: az üzlethelyiség bérletére vonatkozó és kereskedelmi levél alakjába foglalt szerződés — miként a Közigazgatási Bíróság 1712. sz. elvi jelentőségű határozatával (Illetékügyi Közlöny 1931. májusi szám 8. oldal) kimondta — nem feltételelesen illetékmentes. E döntés abból indul ki, hogy az Illetéki díjjegyzék már idézett 59. tételének 4. pontja a kereskedelmi levélre csak az esetben biztosít feltételes illetékmentességet, ha az a kereskedő, iparos, *üzlete tárgyára* vonatkozó jogügyletet tartalmaz, és kifejezetten kizárja a feltételes illetékmentességből azokat a levélalakú iratokat, amelyeket a kereskedők kereskedelmük körén *kivül* eső tárgyak feletti okiratok kiállítására használnak. Ennek előrebocsátása után megállapítja a határozat, hogy a kereskedő üzlete tárgyának körébe csak azok az ügyletek tartoznak, amelyek folytatását a kereskedő foglalkozásszerűen gyakorolja, és illetve melyeknek folytatására a kereskedő a cég hivatalba bejegyeztetett. Miután pedig a szóbanforgó levél: üzlethelyiség bérletét tartalmazza, viszont a kereskedő kávé- és egyéb cikkekkel foglalkozik, a szóbanforgó ügylet a levél kiállítójának üzleti körén kívül esik.

Külön emlitem a *szolgálati szerződést*. Erre a legutóbbi időkhöz ellentétes gyakorlat állott fenn. Volt döntés, amely szerint az ezt tartalmazó levél illetékköteles, volt olyan is, mely szerint feltételes illetékmentes. Ma ezt a kérdést az 1929: XXVII. t.-c. 6. §-a szabályozza, amely szerint (véggép, és nem feltételelesen) illetékmentesek 1. azok a szolgálati szerződések, amelyeknél a kikötött munkabérnek (fizetésnek) egy hónapra eső összege 500.— P-t meg nem halad, és 2. az östermelő, ipari és kereskedelmi üzemek alkalmazottainak a rendes üzemi munkára vonatkozóan tömegesen megkötni szokott szolgálati szerződésai. Továbbra is vitás, hogy az e kategóriákon kívül eső szolgálati szerződések feltételelesen illetékmentesek-e vagy sem, bár a kérdés praktikuma a törvény rendezésével eldőlt, mert hiszen a szolgálati szerződésnek éppen a törvény által szabályozott alakulatai a túlnyomóak.

Hasonlóan feltétlenül, tehát nemcsak a fel nem használtól függően illetékmentesek, és pedig az illetékek felemeléséről szóló 1920: XXIV. t.-c. 19. §. 4. bek.-e szerint, azok az okiratok, amelyeket az ügyletek lebonyolítása céljából az idegen pénzek kezelésével és gyümölcsöztetésével foglalkozó nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és cégek adnak ki ügyfeleiknek, vagy ezek állítanak ki az illető pénztintézet vagy cégnek részére, mint a betéti könyvek, pénztárjegyek, utalvány, vagy a betétben folyószámlakönyv összegekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazó levelezések. Ez a feltétlen illetékmentesség az 5. bek. rendelkezése szerint a folyószámla, váltóhitel, vagy lombardkölcson, vagy biztosításra vonatkozó okiratokra nem terjed ki.

Ha az egyébként feltételesen illetékmentes kereskedelmi levélben oly rendelkezés is szerepel, amelyre a feltételes illetékmentesség nem terjed ki, (pld. bírósági alávetés, választott bírósági kikötés, jelzálogjogi bekebelezési engedély): az egyébként feltételesen illetékmentes levél e kedvezményt nem élvezi, és ezek után is illetékezendő.

3. További előfeltétel a *levélalak*. Ha tehát szerződésnek nevezi magát az okirat, az illetékkedvezményt nem élvezi, habár csak az egyik és nem mindkét szereplő fél által van aláírva. Viszont maga az a körülmény, hogy e levélen levő aláírást tanúk előttemezik, vagy azt akár közjegyző hitelesíti, a levélminőséget meg sem szünteti, és a levélbe foglalt okiratot a feltételes illetékmentességtől el nem zárja. Hasonlóan az sem, ha a levélben egész terjedelmében bennfoglaltatik a másik félnek az az előző levele, amely a köztük létrejött ügylet alapjául szolgál.

II. Hogy az illetékmentesség feltételes, ez — mint előbb mondtuk —, azt jelenti, hogy a kereskedelmi levél mindaddig nem esik illetékkötelezettség alá, amíg a bíróság előtt, vagy más hivatalos célokra fel nem használtatik. Hogy milyen felhasználás az, amely az illetékkötelezettséget maga után vonja, az Illetéki díjjegyzék nem mondja meg, viszont ennek teljesen kidolgozott judikatúrája van. Eszerint:

a) *Polgári perben* való felhasználás alatt nem a kereskedelmi levélnek bármely, hanem azon célból való bemutatása értendő, melynél fogva a peres fél a kereseti jogot az illető levélre alapítja, vagy mint az egyik közigazgatási bírósági döntés mondja: csakis a levélből folyó jogok és kötelezettségek érvényesítése vonja maga után a feltételes illetékmentesség megszűnését. De ezen túlmenően, felhasználás alatt értendő a bemutatás akkor is, ha azt a peres felek a kereset vagy kifogás tényalapjának *bizonyítékául* használják fel. Ha tehát — mint az egyik döntés mondja —, valaki a kereskedelmi levelet csak oly célból mutatja be a bíróságnak, hogy azzal bizonyos árunak általános

árát igazodja, anélkül, hogy maga a levélben foglalt ügylet a kereseti igény alapjául szolgálna, ezzel a bemutatott kereskedelmi levél feltételes illetékmentességét el nem veszti. Hasonlóan egy másik döntés szerint: ha feltételesen illetékmentes kereskedelmi levelet csak annak igazolása végett mutatnak be a bíróságnak, hogy a cég még fennáll, de maga a levélben foglalt ügylet a peresítetttel semmi összefüggésben nincs, e levél feltételes illetékmentességét el nem veszti. Ugyancsak nem szűnik meg az illetékmentesség az esetben, ha a kereskedelmi levelet annak bizonyítására használják fel, hogy a perbeli ellenfélnek az üzleti szokások alapján adott engedmény nem kisebb, mint egy másíknak adott engedmény, mert ez esetben sem a kereskedelmi levélben foglalt jogügylet a bizonyítás tárgya. Következik a fentiekből az is, hogy az illetékkötelezettség csak akkor áll be, ha a levelet a perben szereplő valamelyik fél használja fel, nem pedig más, pld. tanú, és hogy továbbá: oly kereskedelmi levél, amely perenkívül álló személlyel létesült jogügyletet tartalmaz, feltételes illetékmentességét el nem veszti. A feltételesen illetékmentes kereskedelmi levélre való hivatkozás valamely perben, vagy annak ismertetése, nem egyenlő hatályú a levélnek bizonyítékul való felhasználásával, miért is e körülmények a feltételes illetékmentesség elvesztését nem vonják maguk után. Az a körülmény azonban, hogy a kereskedelmi levél nincs ellátva a bizonyító erőhöz megkívánt kellékekkel, nem változtat azon, hogy illetékkötelessé válik, ha az a perben bizonyítékul felhasználtatott.

b) Elvész a feltételes illetékmentesség nemcsak az esetben, ha *polgári perben*, hanem ha általában: *bíróság* előtt használtatik fel a kereskedelmi levél fenti módon; ha *előzetes bírói szemle* alkalmával mutatják be annak igazolása céljából, hogy a megrendelt árut a vállalkozó a szerződés szerinti kivitelben állította elő-, ha a *csődeljárásban* a hitelező az adós tartozását igazolja vele, ha *büntető bíróság* előtt bizonyítás céljából használják fel.

c) *Ha más hivatalos célokra használtatik.* Részletes gyakorlatot érésben nem találunk. Idevágó közigazgatási bírósági döntések szerint azonban a feltételes illetékmentes levél az által, hogy *postai megbízáshoz* csatolják, vagy *adó- és illetékügyben* használják fel, nem válik illetékkötelessé. Maga az 59. tétel 4. pontja is említ két-kivételt, és pedig a 79. tétel d) és e) pontját. Az előbbi szerint nem válnak illetékkötelessékké a kereskedelmi levél formájába öltöztetett biztosítéki okiratok, melyek a bűnvádi eljárásban s általában közcélok biztosítása végett közhivatali vagy szerződési viszonyon kívül kiállítandók, következőleg azon kezességi okiratok és bizonyítványok sem, melyeket a vámtalálási eljárásban az árubevallás kiállítója által teljesítendő kötelezettségek biztosítása céljából kell kiállítani és

pedig azért nem, mert ezen okiratok különben is feltétlenül illetékmentesek. Az utóbbi szerint pedig azok, amelyek az állami vagy községi egyenes vagy közvetett adó kivetése, megszüntetése vagy megszüntetése céljából állítatnak ki, vagy amelyek általában közcélokra vagy olyvégből szükségesek, hogy az ily adók és tartozások fizetésének a fennálló rendszabályok által megengedett megszüntetése, vagy elhalasztása eszközöltesék; nemkülönben azon levélalakban jelentkező biztosítéki okiratok is, melyek a vám- vagy fogyasztási adó hitelezésének kieszközlésére szükségesek, tekintet nélkül arra, vajjon a biztosítás az adókötelezett által kiállított záloglekötési okirat vagy egy harmadik személy által kiállított kezességi okmány alapján teljesítetik-e.

III. Ha feltételesen illetékmentes kereskedelmi levél illetékkötelessé válik, az az illető jogügyletre, illetve okiratra megállapított illeték alá esik. Tehát ha pld. ingó-adásvételi szerződést tartalmaz, a vételár után 3% illeték rovandó le. De mint nagy kedvezményt, ki kell emelnem a törvénykezési illetékről szóló 1914. 43. t.-c. 86. §. 2. és 3. bekezdéseinek rendelkezéseit, amelyek szerint, ha a kereskedelmi levelet *polgári bíróság* előtt használják fel, nem a benne kifejezésre jutó teljes érték után esik illeték alá, hanem csak azon vagyoni érték után, amelyre nézve felhasználtatik. Ha a per tárgya nem vagyoni jogi igény, vagy meg nem becsülhető, a levél első íve 2 P illeték alá esik. (5100/1931. M. E. sz. r. 2. §.) E szabályok ugyanazon törvény 73. §. 3. bekezdése szerint az áru- és értéktőzsde, valamint a termény- és gabonacsarnok választott bíróság előtti eljárásban is irányadók. Hogy *büntető* eljárásban való felhasználás esetén is csak az ott szóbanforgó vagyoni érdek az illeték alapja, a törvény nem mondja, mert az előbb idézett törvény a kereskedelmi levélnek csak *polgári bíróság* előtti felhasználásáról beszél, de azt hiszem, hogy analógia alapján a büntető eljárásban is áll a szabály ott, ahol a vagyoni érdek konkrétizált, pld. sikkasztás, jogtalan elsajátítás, csalás esetén.

Felmerül a kérdés, ki köteles a feltételesen illetékmentes levél illetékének lerovásáról gondoskodni? Polgári perre nézve megoldja ezt a kérdést a törvénykezési illetékről szóló már hivatkozott törvény 53. §. 6. bekezdése. Eszerint az itt szóbanforgó illeték azt a felet terheli, aki a levelet a bírói eljárásban felhasználja. Más esetben is az illetékért az felelős, aki azt az illetékkötelezettséget megállapító használatba veszi. Egy közgazgatási bírósági döntés szerint: ha nem a szerződésben szereplő egyik fél használja fel, hanem engedményes mutatja be a feltételesen illetékmentes levelet, az illetékért az engedményes felelős. A peres fél ügyvédje a feltételesen illetékmentes kereskedelmi levél illetékéért másodsorban sem felelős, figyelemmel

az Illetéki szabályok 89. és köv. §-ainak, valamint a tvkezesi illetekekről szóló tv. 54. §. ut. bek.-ének rendelkezésére.

Arra nézve, hogy az illeteket miként kell leróni, az Illeték-szabályok 4—5. §-ai és az 5100/1931. M. E. sz. r. 61., 62. és 68. §-ai irányadók. Ha tehát a kereskedelmi levél oly okiratot foglal magában, amely *állandó* illeték alá esik, az bélyegjegyekkel rovandó le. Ha pedig a feltételesen illetékmentes levélben oly okmány foglaltatik, mely %-os illeték alá esik, ez esetben két eset lehetséges, aszerint, amint az ügyérték megbecsülhető vagy sem. Ha meg nem becsülhető az érték: a feltételesen illetékmentes levelet az okirati illeték kiszabása végett *be kell mutatni* az illeték egyidejű, ú. n. közvetlen befizetése mellett. Ha ellenben annak pénzürtéke a levélben *kitétetett*, vagy más okiratra, számadásokra, vagy könyvekre való hivatkozás által kifejeztetett és az illeték 50.— P-t meg nem halad, bélyegjegyekben kell az illeteket a használatbavételkor leróni, ha pedig a lerovandó illeték 50.— P-t meghalad, ez esetben akár bélyegjegyek használata, akár pedig a levélnek illetekkiszabás végett bemutatása mellett készpénzben való fizetés által rovandó le az illeték.

Egyébként a polgári perben e kérdést a törvénykezési illetekről szóló törvény 49. §. utolsó bekezdése a fentiekkel teljesen egybehangzóan rendezi, kimondván, hogy az illeteket a levélnek a bíróságnál való használata előtt *bélyegjegyekben* kell felragasztani; ha azonban az illeték 50.— P-t (5100/1931. M. E. sz. r.) meghalad, azt *készpénzben* közvetlen fizetéssel is le lehet róni.

Végül megemlítem még a közigazgatási bíróságnak egy döntését, amely szerint, ha a kereskedelmi levél bemutatása megtörtént és az illeteket lerótták: *visszatérítésnek* nincs helye azon a címen, hogy a per ítélethozatal nélkül megszűnt. Nincs pedig azért, mert az illetekezési kötelezettség már beállt a kereskedelmi levélnek bemutatása, illetve felhasználása folytán.

Dr. Balla Ignác.

GAZDASÁGI SZEMLE.

Van-e egyszerű recept a gazdasági válság ellen? A gazdasági válság kimélyülése, amely ma már valamennyi ország termelését fojtogatja, sokfelé kelti fel az igyekezetet a kivezető út vizsgálataira. A válság jelenségei közül az áresés és a pénzforgalom csökkenése a legfeltűnőbbek, ezekhez kapcsolódik tehát — nemcsak a mai krízisben — hanem a korábbi válságok során is — a legtöbb javaslat a gyógy mód megválasztása tekintetében. Ha az árnívó leszakadása és a termelés visszafejlődése a pénzforgalom összehúzódásának következménye, mondják a felületi kezelési hívei, miért ne lehetne a pénzcirkuláció kiterjesztésével az el-